

קשה שלא להישבות בקסמו של המיצב הלבן המקפיא "ארץ הפטל" של שחר יהלום, המוצג כעת במוזיאון תל-אביב כאחד המועמדים לפרס גוטסדינר היוקרתי. מה לאמנית מקיבוץ עין דור, בסיסית בלהקה תל-אביבית, ולכנסייה בסיאטל שקרסה לפני כמאה שנה בסופת שלגים?

ההרסות

המועמדים לפרס גוטסדינר היוקרתי, לצד דור נא ואן סיכי. ההכרזה על הזוכה בפרס גוטסדינר, בשווי 10,000 דולר, המוענק לאמן ישראלי צעיר עד גיל 40, תתקיים ב-18 במאי. בשנים קודמות זכו בו אמנים כמו מרים כבסה, יהודית סספורטס, ג'לי אנסי, סיגלית לנרוא, ויסי ברנר ועוד נס. יהלום ראויה ללא ספק להשתתף ברישימה. ובכל זאת, קשה שלא לתרום: מה לקיבוצניקית מעין דור ולכנסייה בסיאטל?

"באתי מבית שמכבר אמנת ויצירה, והאמנות שגילתי עליה היא לא חוקא ישראלית", היא אומרת, "מעבר לזה שאם מדברים על אמנות, או לנצרות יש יותר מה להציע מהבחינה היוזואלית מאשר ליהדות, שמראש מתנגדת לאייקונים ויוזואליים. העניין שלי פה הוא לא בדת או בכרדים הברתיים-פוליטיים אלא במשהו שהוא יותר צורני. הקתדרלה היא קודם כל מבנה ארכיטקטוני. מצאתי את המבנה של הקתדרלה הספציפית באינטרנט בצורה אקראית. עשיתי טנל סרץ' על המילה 'קלאפס', חיפשתי רישומים של מבנים שקרסו, שזה מה שעניין אותי בשנים האחרונות."

ההרס לא נוצלה לחמם את האיירה הארקטית משהו. לתערוכה היחיד שלה, אנב, שהוצגה בגלריית גנא ב-2009 קראו "מינטס 80 מעלות צלודוס". הטמפרטורה שבה מקפאים נשפות, ובזמן שיהלום עבדה על המיצב הנוכחי, הגול הכהה, שאינו אלא דיו, היה מרוח על ידיה מדי יום. ממש כמו בימי ילדותה, כשהלכה לקטוף פטל בואדי הסמוך לעין דור, הקיבוץ שבו התגוררה.

"ארץ הפטל", כך כינו בני קיבוצה את הוואדי ששייך פסל מרובים שוכנים בו. לפני שבוע שנים נחטמה אליהם הגישה בשל הפעפתה של תולעת טוואי והתולוכה, שאחד ממאפייניה הוא יכולתה להפריש חומר שיכיל לגרוע לכוחות בגוף האדם. נו, כן, יש מקומות המוכנעים על ידי טונות שלגים, ויש המוכנעים בידי תולעת קטנה.

אם אין חיים, אין כאב

שידו הפטל הגדלים פרא בגוף ילדותה מואלכים על יהלום קסם, ממש כשם שתמונת המבנה הקורס בסיאטל הותירה אותה נפעמת. אותה ואת מבקרי התערוכה שבה מוצג המיצב שלה, במסגרת תערוכה

כאחת מהפסקות האוכל שלקחה האמנית שחר יהלום מעבודתה, שאל אותה המלצר בבית הקפה אם תורה זה עתה מקטוף פטל. יהלום חיכה מאזן לאוזן ואמרה: "ווא, אין לך מושג מה אמרת לי עכשיו". דבריו היו כעין אישור לשם שבחיה למיצב "ארץ הפטל", שעבדה עליו אז, המוצג כעת במוזיאון תל-אביב. להקמתו, שארכה כחודש וחצי, קרמו שנים של היעדרות, חיפוש האינטרנט, הבנת רישומים, בחירת החומרים ולמידת פרטי הפרטים של המבנה שהעמידה. מבנה הרוס, למיין הריוק, שכן יהלום בחרה להציג את תמונת ההרס של הכיפה הגדולה של קתדרלת סנט ג'יימס בסיאטל, שקרסה בשנת 1916 לאחר שהצטברו עליה 15 טונות שלג. היא מעולם לא ביקרה שם, אבל בעיני רוחה ראתה בורס ודות בה עזה, שספק אם תושבי סיאטל שעוברים ליד הקתדרלה מדי יום מצליחים להבחין בה.

המיצב מסטור בבזוק לובנו. נטיפים וקפיצים מכסים את המבנה הרוס כקורי עכביש סיקר, ונתונים את התחושה של כביסה לחלל רפאים. מקום אפל המואר באור קר, שבו הומן קפא וקבר הכל בליבן מוזר. הגול הכהה השופך על המבנה

יהלום. "הקריסה היא לא רק של מבנה, היא קריסה של הנפש, של תאים בגוף שלנו, שמדי שנייה מתים, היא קריסה שקיימת בכל מקום בכל זמן. זו החוויה הכי משמעותית מבחינתי בחיים, סוג של התמודדות יומיומית. יש בי מקום שמאוד נמשך לאידאות שמתנפצות"

- וכי למה?

"מהמקום של איזושהי טכנות ארכיטקטורת, שהיא מעשה ידי אדם, שלא עומדת במבחן הזמן והטבע. שמחזי לגלות שהמבנה קרס בגלל סופת שלגים, אבל זה משהו שלא ידעתי כשהתחלתי לעבוד עם החיים. הורדתי את הרעיון יחד עם עוד עשרות אחרים, והוא נתקע לי. עברתי עליו במשך הרבה זמן בניסיון להבין אותו. העניין שלי במקום הזה הוא לא סיאטל ולא 1916 ולא סופת השלגים, אלא העובדה שזה לא ישראל, לא 2011 ולא המלחמה שיש לנו פה. רציתי לקחת את הדבר הכי רחוק מהאירועים שיש לנו כבר איזושהי תפיסה ורגשות לגביהם, שברוך כולל מתבלים ביטולת שלנו להסתכל עליהם בצורה אובייקטיבית."

- אבל התמוטטות היא לא רק משהו אובייקטיבי, כי אם גם נשען שמועדר רגשות, לא?

"התמוטטות זה אירוע שאפשר לפתח לגבי רגשות, אבל לצורך העניין, אם אני אגיד לך שהיה מיניע והאנץ המורחז של הכנסת התמוטט, או שהיה אירוע והאנץ המערבי של בניין הריסת התמוטט, אלא יהיו שתי קריסות שונות עבור אדם מן היישוב."

אחד הרברים שאפשר להגיע אליהם על ידי הפשטה זה להתנתק מרתבניות ולהסתכל בצורה נקייה יותר מסרדי עדיפויות אישיים, אני רוצה להסתכל על הקריסה כקריסה אובייקטיבית."

- ומה מעוררת בקי קריסה אובייקטיבית?

"זיפי. הזמן זיפי."

- לא יותר יפה לפני הקריסה?

"לא, אולי זה יישמע קשה, אבל אני מניחה שיצא לך להסתכל על תמונות מהשריפה בכרמל, שזה למשל אירוע שלשולם לא הייתי מתעסקת איתו. השריפה בכרמל היא אירוע מועדע ומצמרר, ועם זאת, אני לא יודעת אם יש דבר יותר יפה. עם כל הקטסטרופה של הטבע, הקטסטרופה הרצינית והאטומבוס של הסדרים, לא השריפה של היער, כי הוא מתחדש ושריפה גם עושה טוב ליער. היכולת לא לשפוט אירוע ברמה של אירוע שלילי או חיובי, אלא להסתכל עליו כעל אירוע שפשוט קרה, בגלל נסיבות שעל חלקן יש לנו שליטה ועל חלקן לא. להצליח להסתכל על כל הספקטרום של האיסויות שלו, לא רק על אלה שנוח לנו להתחבר אליהן ממקום אמפוזנלי, שמתייחסות לנו על הבניות."

כאמת להסתכל על האט הואת ולהגיד, הוא, איזה כוח, כלי אש אין ציוויליזציה."

- לא יודעת, כשאני רואה יער שרוף נראה לי עצוב, "כשהסתכלת על התמונות האלה לא ראית

עוצמה ריפוי של כוח שהוא נורא חזק? זה כמו נציר מאמין שנגיע לכנסייה ומסתכל על ישי מדמם.

למסמר מישור לצלב זה האירוע הכי מוזיק, ועם זאת זה דימיי מפתח ומוסך. אם אין חיים, אין כאב, זה איזושהי ניסיון לראות את התמונה השלמה יותר, שזה משהו שלא מתאפשר כשמסתכלים על החיים הארשיים שלנו."

- הריש לי להתקסק, איפה את בכל הסיפור?

"היציאה מהאיש להפשטה היא כלי שלי"

להתמודד עם נשאים. הרי הקריסה היא לא רק של מבנה, היא קריסה של הנפש, של תאים בגוף שלנו שמדי שנייה מתים, היא קריסה שקיימת בכל מקום, בכל זמן, זה רק עניין של לפקס עליה את המבט. זו החוויה הכי משמעותית מבחינתי בחיים, סוג של התמודדות יומיומית. יש בי מקום שמאוד נמשך למקום שכל הזמן קודם, אידאות שמתנפצות, התבניות כל הזמן בפרוץ מתמיד